

Over de Oorsprong van Leven - René Tissen

Onder de titel 'Verborgene Verleden' verschijnt in de periode 2010-2020 bij de publieke omroep een reeks interessante televisieprogramma's waarin de stamboom wordt nagepluisd van bekende persoonlijkheden uit kunst, wetenschap en cultuur. Het is boeiende en bij tijd en wijle zelfs spannende verstrooiing voor de geest. Hoe leuk is het om als bekende Nederlander te ontdekken dat je familie teruggaat tot bijvoorbeeld de 10de eeuw? Erg leuk lijkt mij. Het komt immers zelden voor dat zo ver kan worden teruggegaan in de vaststelbare geschiedenis van bloedverwante personen -uiteraard vanwege het ontbreken van betrouwbare bronnen- en roept daardoor ook telkens weer de vraag op naar wie er daarvoor komen. Is er ergens een beginpunt van leven?

Waar ligt bijvoorbeeld het moment dat wij onszelf als 'moderne' mensen niet langer -of nog net wel- konden herkennen in onze voorouders? Ergens in de geschiedenis vindt de omslag plaats, hoe geleidelijk ook, van primaten naar mensen. Althans, zo denken wij nu. Maar hoe en wanneer ontstond de 'receptuur' voor het bouwen van het lichaam en de geest vanaf het begin van leven op aarde, via -naar wij aannemen- de pré-menselijke primaten naar de voortplantingsmechanismen van vrouwen en mannen zoals wij de kennen? En waarom ziet de oermens er lichamelijke toch min of meer hetzelfde uit zoals wij er tegenwoordig uitzien? We hadden toch net zo goed volledig aap kunnen blijven. Of onze armen hadden onze benen kunnen zijn en onze vingers onze ogen en oren met onze buik als stootkussen, om maar een verschijningsvorm te noemen. Een beetje zoals Hieronimus Bosch in de 15de eeuw mensachtige wezens schilderde. Wanneer en hoe begonnen mensen van elkaar te verschillen en vooral waarom?

Het zou kunnen liggen aan onze manier van kijken. Mogelijk zien wij alleen dat, wat ons lichaam ons toestaat te zien. Zonder het ons bewust te zijn, is het niet ondenkbaar dat wij op meerdere plaatsen dan alleen onze ogen en op meerdere manieren kunnen waarnemen, bijvoorbeeld via onze ziel die voor het oog onzichtbare informatie over ons verzamelt, betekenis geeft, (re-)produceert en communiceert. Velen hebben weleens de ervaring gehad om in een donkere kamer te staan en de aanwezigheid van een ander te voelen, zonder diegene te kunnen zien, horen, ruiken of voelen. Wetenschappelijk is dit niet bewezen. Maar mogelijk lijkt het te zijn. Alleen kunnen wij het niet langs de normale communicatiewegen overbrengen aan anderen.

Intrigerend is ook de vraag of de oorsprong van menselijk leven zich tot de planeet aarde beperkt. Mijn partner zei het laatst heel treffend toen wij daarover spraken. In de bijbel zei zij, staat het ongeveer zo: "God had u lief, nog voordat een moederhart aan u dacht." In deze opvatting zijn mensen als het ware al 'gekend' voordat zij geboren worden en gepredestineerd om vanuit de ruimte de aarde te bevolken en tussen het aardse leven en de aardse dood te bestaan, met als enige doel om informatie-diversiteit over het leven te produceren ten behoeve van toekomstig leven op aarde en mogelijk elders.

Het is aantrekkelijk om het ontstaan van menselijk leven op aarde als een complex geheel van ruimtelijke informatiedeeltjes te zien, die echter pas een of meer herkenbare verschijningsvormen aannemen toen dat geheel in aanraking kwam, toevallig of niet, met de op aarde aanwezige condities voor leven (o.a. water, zuurstof) die er destijds bestonden en het leven als het ware lieten groeien, een beetje zoals een plantje dat nu nog doet.

De ruimte -het heelal- is een nog grotendeels onbekend fenomeen. We weten dat het voor driekwart uit waterstof bestaat en voor een kwart uit helium. Er bevindt zich in het heelal harde materie (de zon, sterren, planeten, manen en meerdere aardes) en donkere, zelfs zwarte materie. Er worden telkens weer nieuwe ontdekkingen gedaan, waarvan een aantal erop wijzen dat de ruimte tussen de verschillende soorten materie eigenlijk als een alsmat uitdijende informatiesoep moet

worden gezien, waarvan enkele de receptuur bevatten voor leven op aarde en mogelijk andere recepten voor het leven elders in de ruimte.

Het is zelfs denkbaar dat bij het begin van leven op aarde relevante 'soort-informatie' uit de ruimte wordt verkregen en aan het einde van het leven er verrijkte informatie aan de ruimte wordt toegevoegd, waardoor deze steeds verder uitdijt richting het oneindige. Is een mens eenmaal dood, dan vergaat het lichaam maar blijft het individu als informatie bestaan. Vervolgens is het aannemelijk dat het merendeel van de informatie van mensen niet onderscheidend is -omdat wij zoveel van elkaar weghebben- en die informatie verdwijnt in de anonimiteit van de informatiesoep. Maar een deel zal wel onderscheidend zijn en -misschien bij toeval- opnieuw op leven stuiten, op aarde bij de geboorte, of elders in het heelal.

Kan het zijn dat de informatiesoep uit tot nu toe ongekenne deeltjes bestaat. Die zouden 'onwaarneembare deeltjes' kunnen worden genoemd, simpelweg omdat wij geen mogelijkheden hebben om ze te zien. We weten het niet. Althans nog niet. Maar ze zijn er wel. Het kan zelfs zo zijn dat zich in de ruimte zogenaamde goddelijke deeltjes bevinden, die wijzen op de invloed van een opperwezen richting de manier waarop mensen op aarde met elkaar omgaan. De aarde is dan vergelijkbaar met een trainingscentrum van goed en kwaad. Deze opvatting sluit aan bij de rotsvaste overtuiging van velen dat de aarde en haar bewoners door God en/of een soortgelijk opperwezen zijn gevormd, vanuit morele overwegingen.

Waarschijnlijk zullen wij pas na onze dood ervaren dat het heelal ofwel een enorme leegte vertegenwoordigt, ofwel vol van leven is. Het is het grote niets of het grote alles. Zullen wij ooit een nieuw leven kunnen beginnen, bijvoorbeeld via re-incarnatie, op onze aarde dan wel op een andere aarde? Of klotsen wij min of meer doelloos in de informatiesoep? Deze vragen verwijzen naar de aloude discussie of ons aardse leven ons gegeven is door God, of een god-gelukkig opperwezen. Vanuit de eerste aanzetten voor een informatietheorie over het leven, zoals in dit essay verwoord, is dat niet waarschijnlijk. Eerder lijkt het ontstaan van menselijk leven op aarde een groot toeval te zijn geweest van zwerfende informatiedeeltjes in de ruimte, die met elkaar in aanraking kwamen en daar spontaan de bouwstenen vormden voor menselijk leven. Is dit te bewijzen? Niet naar de huidige stand van de wetenschap en dan met name de informatiewetenschappen. Maar is het aannemelijk? Ook dat is niet vast te stellen. Vooralsnog blijft het ontstaan van menselijk leven op aarde een groot mysterie en misschien zelfs een goddelijk mysterie.

Prof. Dr. René Tissen is emeritus hoogleraar Bedrijfskunde van Nyenrode Business Universiteit. Hij schreef dit essay op persoonlijke titel, oktober 2019 (tissen.rene@gmail.com).